

1950 m. lapkričio 26 d.

Negerai padariau, kad nusipirkau šį sąsiuvinį, labai negerai. Bet dejuok nedejavusi, žala jau padaryta. Pati nežinau, kas mane pastūmėjo jį įsigyti, tai visiškai atsitiktinumas. Niekad neketinau rašyti dienoraščio, dar ir todėl, kad dienoraštis turėtų likti nematomas, taigi tektų jį slėpti nuo Mikelės ir vaikų. Man nepatinka ką nors slėpti; beje, mūsų namuose tiek mažai vietos, kad nelabai ir pavyktų. Štai kaip buvo: anksčiau sekmadienio rytą prieš porą savaitių išėjau į miestą. Ėjau cigarečių, norėjau, kad Mikelė pabudęs rastų jas ant spintelės: sekmadieniai jis visada ilgiau pamiega. Diena pasitaikė nuostabi, šilta, nepasakytum, kad vėlyvas ruduo. Vaikiško džiaugsmo apimta žingsniavau gatvėmis, saulėtąja jų puse, dairydama į vis dar žalius medžius, į smagiai nusiteikusius, kaip ir būna poilsio dienomis, žmones. Nutariau pasivaikščioti ilgėliau, nukeliauti iki tabako krautuvėlės aikštėje. Pakeliui pastebėjau, kad nemažai žmonių sustoja prie gėlininkės prekystalio, aš irgi stabtelėjau ir nusipirkau puokštelę medetkų. „Taip, sekmadienį ant stalo reikia gėlių, – pasakė gėlininkė. – Vyrai į tai atkreipia dėmesį.“ Pritariamai šyptelėjau, bet, tiesą sakant, pirkdama negalvojau nei apie Mikelę, nei apie Rikardą, išties

labai vertinančius gėles: nusipirkau tą puokštelę sau, kad turėčiau ką laikyti rankoje vaikštinėdama. Pas tabakininką buvo gausybė žmonių. Laukdama savo eilės, jau paruošusi pinigus, pamačiau vitrinoje sąsiuvinių rietuvę. Juodi, blizgantys, stori sąsiuviniai, paprastai naudojami mokykloje; dar nepradėjusi į juos rašyti, karštligiškai skubėdavau pirmame puslapyje išraityti savo vardą: Valerija. „Duokit ir sąsiuvinį“, – paprašiau rausdamasi rankinėje, ieškodama daugiau pinigų. O pakėlus akis išvydau griežtą tabakininko veidą: „Negalima, uždrausta.“ Jis man paaiškino, kad sekmadieniais prie durų stovintis policininkas žiūri, jog būtų parduodami tik rūkalai ir nieko daugiau. Kitų pirkėjų krautuvėlėje nebebuvo likę. „Man jo reikia, – patikinau, – man tikrai labai reikia.“ Kalbėjau pusbalsiu, susijaudinusi, pasirengusi prašyti, maldauti. Jis apsidairė, mikliai čiupo sąsiuvinį ir padavė man sakydamas: „Įsikišit į užantį.“

Visą kelią, iki pat namų, laikiau jį ten. Bijojau, kad neišslystų, nenukristų ant grindų, kol namsargė kažką pliurpė apie dujų vamzdžius. Iškaitusi atsirakinau duris ir pasukau tiesiai į savo kambarį, bet prisiminiau, kad Mikelė dar miega. Išgirdau Mirelos balsą: „Mama...“ O Rikardas paklausė: „Nupirkai laikraštį, mama?“ Buvau įsitempusi ir sutrikusi, baiminąsi, kad negalėsiu nusivilkti palto niekieno nematoma. „Padėsiu jį į spintą, – toptelėjo, – ne, Mirela dažnai ją varsto, vis paima ką nors iš mano daiktų, tai pirštines, tai palaidinę. Komodą nuolat darinėja Mikelė. Prie rašomojo stalo dabar Rikardas.“ Supratau, kad šiuose namuose nebėra nė vieno stalčiuko, nė vienos lentynėlės, kuri būtų tik mano. Pamaniau, ar nereikėtų pradėti ginti savo teises. „Į patalynės spintą“, – nusprendžiau,

bet prisiminiau, kad kiekvieną sekmadienį dengdama stalą Mirela iš ten paima švarią staltiesę. Galų gale švystelėjau sąsiuvinį į skudurų maišą virtuvėje. Vos tik užrišau jį, įėjo Mirela ir paklausė: „Kas tau, mama? Visa įraudusi.“ – „Čia dėl palto, – atsakiau nusivilkdama, – šiandien lauke šilta.“ Man atrodė, ji ištars: „Netiesa. Todėl, kad kažką paslėpei maiše.“ Veltui stengiausi įtikinti save, kad nepadariau nieko blogo. Ausyse vėl suskambo tabakininko perspėjimas: „Uždrausta.“

Gruodžio 10 d.

Ilgiau nei dvi savaites sąsiuvinis išgulėjo paslėptas, man į jį nepavyko nieko įrašyti. Nuo pat pirmos dienos pasirodė labai keblu nuolat kaitalioti vietą, ieškoti slėptuvės, kur jis nebūtų iškart aptiktas. Jeigu jį rastų Rikardas, pasisavintų paskaitų užrašams, o Mirela – dienoraščiui, kurį laiko užrakintą savo stalčiuje. Galėčiau prieštarauti, pareikšti, kad jis mano, bet turėčiau pagrįsti, kam gi man jo reikia. Išlaidoms skaičiuoti paprastai naudoju reklamines kalendorines užrašų knygeles, kurių iš banko parneša Mikelė metų pradžioje: jis pats mandagiai patartų perleisti sąsiuvinį Rikardui. Jeigu taip atsitiktų, sąsiuvinio iškart atsisakyčiau ir jau niekad nebesumanyčiau pirktis kito: todėl kaip įmanydama stengiausi tokio nutikimo išvengti, nors – turiu prisipažinti: nuo tada, kai įsigijau šį sąsiuvinį, nebeturiu nė minutės ramybės. Anksčiau nuliūsdavau, kai vaikai išeidavo, o dabar tik ir trokštu likti viena ir rašyti. Iki šiol nebuvo atkreipusi dėmesio, kad dėl įvairių šeimos reikalų ir savo darbo tvarkaraščio retai lieku namie viena. O kad pradėčiau šį dienoraštį, turėjau griebtis apgaulės;

nupirkau tris bilietus į futbolo rungtynes ir pasakiau, kad juos man dovanojo bendradarbė. Dviguba apgaulė, nes išgijau juos atsisakydama kitų pirkinių. Tuoju po pusryčių padėjau Mikeliai ir vaikams apsirengti, Mirelai paskolinau savo šiltąjį palatą, lipšniai su visais atsisveikinau, o jiems išėjus pro duris pajutau tikrą palengvėjimą. Ir pasigailėjusi dėl to puoliau prie lango, tarsi ketinčiau juos susigražinti. Jie buvo jau tolokai, ir man toptelėjo, kad lekia į mano paspėstus spąstus, o ne į paprastas futbolo rungtynes. Mačiau, kad juokiasi, ir tas jų juokas smilktelėjo lyg sąžinės priekaištas. Nuėjusi nuo lango norėjau sėsti rašyti, bet dar reikėjo susitvarkyti virtuvėje: šįkart Mirela negalėjo man padėti, kaip paprastai sekmadieniais. Net Mikelė, iš prigimties itin tvarkingas, buvo palikęs spintą atlapą, išdraikęs kaklaraiščius. Kaip ir šiandien. Šiandien vėl nupirkau bilietus į futbolo rungtynes, taigi galiu pasimėgauti lašeliu atvangos. Juokingiausia, kad pagaliau išsitraukusi iš slėptuvės sąsiuvinį ir atsisėdusi rašyti, neturiu ko pasakyti, viskas tik apie kasdienes kovas, kurias kovoju jį slėpdama. Dabar radau jam vietelę se-noje skrynioje, kurioje per vasarą laikome žieminius apdarus. Tačiau prieš porą dienų buvau priversta įtikinėti Mirelą, kad nereikia praverti tos skrynios, kai ji sumanė išsitraukti šiltas slidinėjimo kelnes, kurias dėvi namie nuo tada, kai atsisakėme šildymo. Sąsiuvinis buvo ten, kilstelėjusi skrynios dangtį jinau jį pamatyti. Todėl pareiškiau: „Nešalta, nešalta“, o ji ginčijosi: „Bet man šalta.“ Aš taip atkaklavau, kad net Mikelė pastebėjo. Mums likus vieniems pasakė nesupratęs, kodėl prieštara-vau Mirelai. Atsakiau kietai: „Žinau, ką darau“, o jis tik žiūrėjo nustebintas tokios man nebūdingos nuotaikos. „Nemėgstu, kai kišiesi į mano pokalbius su vaikais, – kalbėjau. – Menkini

mano autoritetą jų akyse.“ Ir kai jis priminė, jog dažniausiai ji kaltinu, kad nepakankamai jais rūpinasi, ir ėjo artyn žaismingai sakydamas: „Kas tau šiandien, maman?“, pagalvojau, kad tikriausiai darausi nervinga, irzli, kaip visos – taip sakoma – moterys, peržengusios keturiasdešimtmečio ribą, o įtarusi, kad taip galvoja ir Mikelė, jaučiausi be galo pažeminta.

Gruodžio II d.

Perskaičiau, ką parašiau vakar, ir iškilo klausimas: ar nepradėjo mano būdas keistis nuo tos dienos, kai vyras juokais ėmė vadinti mane „maman“? Iš pradžių man be galo patiko, nes taip vadinama įsivaizdavau esanti vienintelė suaugusioji šeimoje, vienintelė, kuri viską išmano apie gyvenimą. Tai dar padidino atsakomybės jausmą, su kuriuo susidūriau jau vaikystėje. Patiko ir todėl, kad lyg pateisino mano švelnumo bangas, kurias nuolat išprovokuodavo Mikelės elgesys; paprastas ir naivus jis išliko ir dabar, jau beveik penkiasdešimtmetis. Pavadinata „maman“ atsakau griežtu ir meiliu žvilgsniu; taip nužvelgdavau Rikardą, kai šis buvo mažas. Bet dabar suprantu, kad be reikalo: jis vienintelis, kuriam aš buvau Valerija. Tėvai mane nuo mažens vadina Bebe, ir jų akyse nelabai tisi skiriu nuo tos mergaitės, kokia buvau tada, kai jie mane taip praminė; nors jiedu iš manęs tikisi, ko paprastai ir laukiama iš suaugusiųjų, neatrodo, kad mane iš tiesų tokia laikytų. Taip, Mikelė vienintelis, kuriam aš buvau Valerija. Keletui draugių tebesu bendramokslė Pizani, kitoms – Mikelės žmona, Rikardo ir Mirelos motina. O jam nuo pat mūsų pažinties pradžios aš buvau tiktai Valerija.

Gruodžio 15 d.

Kaskart atsivertusi šį sąsiuvinį pamatau savo vardą pirmajame puslapyje. Pasigrožiu aiškia rašysena, iškart išduodančia amžių; raidės ne itin aukštos, kiek pasvirusios. Man keturiasdešimt treji, nors, kai pagalvoju, pati negaliu tuo patikėti. Kiti irgi nustemba išvydę mane su vaikais ir visada pasako kokį nors komplimentą, priverčiantį Rikardą ir Mirelą droviai nusišypsoti. Vis dėlto man keturiasdešimt treji, tai ar ne gėda vaikiškai slapukauti, vogčia rašyti dienoraštį? Vadinasi, be jokių kalbų privalau papasakoti Mikelei ir vaikams apie šį sąsiuvinį, įtvirtinti savo teisę užsidaryti kambaryje ir rašyti, kada pajuntu norą. Nuo pat pradžių elgiausi paikai, o jei nesiliausiu, vis labiau atrodo, kad rašydama šias niekuo dėtas eilutes darau kažką bloga. Kokia nesąmonė. Jau ir darbe nebeturiu ramybės. Jei direktorius prašo pasilikti po darbo valandų, baiminuosi, kad Mikelė grįš anksčiau už mane ir nenuspėjama dingstimi knaisiosis tarp senų popierių, kur slepiu sąsiuvinį; todėl dažnai susigalvoju priežastį nepasilikti, šitaip atsisakydama priedo prie algos. Keliauju namo baisiai nerimaudama; prieškambarįje pamačiusi Mikelės paltą kone apmirštu: žengiu į valgomąjį bijodama išvysti Mikelę su žvilgančiu juoduoju sąsiuvinium rankose. Jei randu ją šnekučiuojantį su vaikais, vis tiek vaidenasi, kad jis galėjo ją rasti ir tik laukia, kada liksim vienudu ir turėsime pasikalbėti. Vakaraš man vis atrodo, kad mūsų kambario duris jis uždaro itin atsargiai, pamažu paleidžia rankeną. „O dabar atsisuks ir pasakys.“ Bet nepasako; įsitikinau, kad jis visada taip skrupulingai uždaro duris, toks įprotis.

Prieš dvi dienas Mikelė paskambino man į darbą, o aš iškart persigandau, kad jis nežinia ko bus grįžęs namo ir suradęs sąsiuvinį. Atsiliepiu ir suakmenėjau. „Čia toks reikalas...“ – pradėjo jis. Kelias akimirkas paniškai svarsčiau: skelbti savo teisę turėti tiek sąsiuvinų, kiek noriu, ir rašyti, kas į galvą šauna, ar maldauti: „Mikele, suprask, žinau, blogai padariau...“ Bet jis tik norėjo pasitikrinti, ar Rikardas nepamiršo susimokėti už universitetą, nes buvo paskutinė diena.

Gruodžio 21 d.

Vakar, iškart po vakarienės, pasakiau Mirelai, kad man nepatinka jos įprotis rakinti rašomojo stalo stalčių. Nustebusi ji pareiškė, kad tas įprotis trunka jau metų metus. Atkirtau, kad metų metus jis mane ir erzina. Mirela ėmė karštai dėstyti tiek daug besimokanti todėl, kad norinti pradėti dirbti, tapti nepriklausoma ir palikti namus vos tik sulauksianti pilnametystės, tada galėsianti visus stalčius rakinti ir niekas dėl to neįsižeis. Pridūrė stalčiuje laikanti dienoraštį, todėl jį užrakinanti; Rikardas, beje, darantis tą patį, nes į savąjį deda merginų laiškus. Atsakiau, kad tokiu atveju ir mudu su Mikele turim teisę į rakinamą stalčių. „Juk yra toks stalčius, – prabilo Mikelė. – Stalčius, kuriame laikome pinigus.“ Tvirtinau norinti tokio, kuris priklausytų tik man, ir jis šypsodamas paklausė: „O kam?“ – „Maža kam, susidėčiau dokumentus, – paaiškinau, – kokius nors mielus daikčiukus. O gal net dienoraštį, kaip Mirela.“ Ir visus, įskaitant Mikelę, prajuokino mintis, kad aš galėčiau imtis dienoraščio. „Ir ką ten rašytum, maman?“ – paklausė Mikelė. Mirela, pamiršusi apmaudą, irgi

juokėsi. Nekreipdama dėmesio į juoką, laikiausi savo. Tada surimtėjęs Rikardas atsistojo ir priėjo prie manęs. „Mama teisi, – niūriai pratarė, – ji taip pat turi teisę į dienoraštį, kaip Mirela. Slaptą, galbūt meilės dienoraštį. Prisipažinsiu, jau kuris laikas įtarinėju ją turint slaptą gerbėją.“ Vaidino baisiai rimtą, raukė kaktą, o Mikelė, įsitraukęs į žaidimą, apsimetė labai susimąstęs, sakė taip, tikra tiesa, maman nebe tokia kaip anksčiau, reikėtų ją pasekti. Tada jie vėl prapliupo juoktis, juokėsi garsiai, paskui visi apstojo mane ir apkabino, taip pat ir Mirela. Suėmęs man už smakro Rikardas švelniai paklausė: „Ir ką gi tu rašysi dienoraštyje? Pasakyk.“ Ūmai pravirkau ir nė pati nesupratau, kas man užėjo. Tikriausiai kaltas didelis nuovargis. Išvydęs ašaras Rikardas išbalo, apglėbė mane ir pasakė: „Aš pajuokavau, mamyte, nesupratai, kad pajuokavau? Atleisk...“ Tada atsisukęs į seserį išrėžė, kad amžinai dėl jos kaltės štai taip ir nutinka. Išeidama iš valgomojo Mirela trenkė durimis.

Netrukus ir Rikardas nuėjo miegoti, mudu su Mikele likom vieni. Mikelė kalbėjo lipšniai. Tikino puikiai suprantąs manąjį motiniško pavydo proveržį, bet aš turinti pratintis, kad Mirela – mergina, moteris. Bandžiau paaiškinti, kad čia visai ne tai, bet jis tęsė: „Jai devyniolika, taigi suprantama, kad jau patyrė pojūčių ar jausmų, kurių nenorėtų atskleisti namiškiams. Taip, mažytės paslaptys.“ – „O mes? – atsiliepiau. – Argi mes neturim teisės į paslaptis?“ Mikelė paėmė mano ranką ir švelniai glostė. „O, mieloji, – tarė jis, – kokių dar paslapčių mes galim turėti tokio amžiaus?“ Jei šiuos žodžius būtų pasakęs įžūliai ar pašaipiai, nebūčiau nutylėjusi, bet sielvartingas jo balsas privertė mane išblykšti. Apsižvalgiau

norėdama įsitikinti, kad vaikai jau savo lovose – tegu ir jie tiki, kad dėl šios silpnumo akimirkos kaltas motiniškas pavydas. „Tu išbalusi, maman, – kalbėjo Mikelė, – pervargsti, persidirbi. Aš tuoj atnešiu konjako.“ Griežtai pasipriešinau. Jis neatlyžo. „Ačiū, nieko negersiu, man jau praėjo, – patikinau. – Tavo teisybė, gal ir buvau kiek pavargusi, bet dabar jaučiuosi puikiai.“ – „Kaip visada – tu taip greit atsigauni, – meiliai pakomentavo Mikelė. – Vadinasi, jokio konjako.“ Sumišusi nusukau akis. Virtuvės spintelėje, senoje sausainių dėžutėje šalia konjako butelio, buvau paslėpusi sąsiuvinį.

Gruodžio 27 d.

Prieš dvi dienas atšventėm Kalėdas. Išvakarėse Rikardas ir Mirela buvo pakviesti į pokylį pas vienus mūsų draugus, Kaprelius, kurie naudodamiesi proga ketino pristatyti visuomenei savo dukrą. Kvietimas labai nudžiugino mūsų jaunimą, nes Kapreliai – pasiturinti šeima, su užmoju rengianti skoningus priėmimus. O aš nudžiugau turėdama progą vakarieniauti tik su Mikele, kaip tada, kai buvom jaunavedžiai. Mirela svaiogo nuo minties, kad vėl apsilinks savo pirmąją vakarinę suknelę, pranešiotą per Užgavėnių karnavalą, o Mikelė Rikardui ir vėl paskolins smokingą. Galvodama apie šventę nupirkau Mirelai šilko skraistę su auksiniais žibučiais, o Rikardui vakarinius marškinius su naujoviška minkšta apykakle. Popietė praėjo tikrai džiugiai, nes visi keturi tikėjomės puikaus vakaro. Pasipuošusi Mirela buvo tiesiog žavinga: būsimos pramogos laukimas nutrynė nuo jos veido įprastinę šiek tiek paniurusios užsispyrėlės išraišką. Kai Mirela įžengė į valgomąjį, kad

pasigrožėtume jos laisvai krintančia suknele, ir pasisukiojo kažkaip droviai slėpdama veidą po skraiste, jos tėvui ir broliui išsprūdo susižavėjimo šūksniai: iš nuostabos, kad dukra ir sesuo yra tokia patraukli mergina. Aš irgi šypsojau, net didžiau: buvau jai besakanti, kad norėčiau visada matyti ją tokią, linksmą, grakščią, kokia ir turi būti dvidešimtmetė. Paskui pamaniau, kad kitiems gal visada ji atrodo tokia, visiškai kitokia, nei mes pažįstam. Sunerimusi klausiau savęs, ar tik nebus kažkuris iš tųdviejų jos veidų vaidyba, apgaulė, ir supratau, kad tai ne ji skirtinga, skirtingi yra vaidmenys, tenkantys jai namie ir anapus namų sienų. Mes dažniau matome ne patį smaguji.

Įkvėptas sesers Rikardas suskubo rengtis. Po kelių minučių išgirdau, kad kviečia mane į kambarį. Jau iš balso supratau, kas nutiko. Prisipažinsiu, senokai šito baiminausi, bet suvokti savo baimę buvau priversta tik tą akimirką, nuskambėjus šauksmui: „Mama.“ Mikelės smokingas pasidarė jam per siauras, rankovės per trumpos. Stovėdamas vidur kambario Rikardas rodė nusivylimą ir pasibaisėjimą. Smokingas jau pernai buvo prigludęs; mes dar juokavom patarinėdami vengti apkabinti merginas, nes drabužis perplyšias per nugarą ar per pažastį. Po metų Rikardas sutvirtėjo, gal ir ūgtelėjo. Jis žvelgė į mane kaip vaikystėje, tikėdamasis, kad pasirodžiusi viską stebuklingai sutvarkysiu. Aš ir pati troškau, kad taip būtų. Akimirką svarsčiau, gal pasakyti: „Kaip nulietas“, ir jis būtų patikėjęs. Tačiau ištariau: „Nelabai.“ Tada pripuoliau ir timpčiojau rankoves, atlapus, vaizduodamasi, kad viskas akimirksniu išsisprendžia, tik, žinoma, niekas nepagerėjo. Rikardas neramiu žvilgsniu sekiojo mano rankas laukdamas palankaus rezultato. Pakartojau nusiminusi: „Čia jau nieko nepadarysi.“